

1. Literární tvorba

2. Fotografie

3. Videoklip

4. Hudba

5. Divadlo

6. Připomínková akce

6. Filmový či kulturní večer

PAMĚŤ ŠOA, POTŘEBUJEME JI?

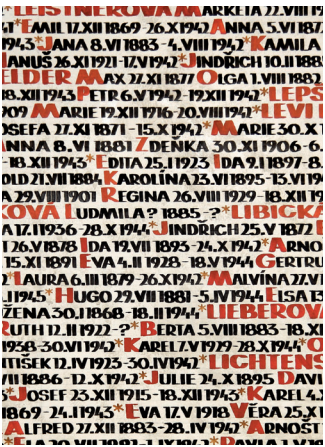
Výročí deportace českých Židů, Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, Jom ha-šo'a, výročí likvidace zářijového transportu do terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau, ale i další dny a výročí mohou být podnětem k zamyšlení nad kulturou připomínání, nad tím, jak jsou historické události chápány v současnosti a jaký význam je jim přičítán. Proč je pro nás připomínání holocaustu a jeho obětí stále aktuální? Jakým způsobem ovlivňuje naše chápání současnosti – a naopak, nakolik současné problémy a diskuse mění náš pohled na dějiny?

I když nebylo žádným tajemstvím, že Židé byli během druhé světové války hromadně vražděni, nebyl holocaust v poválečné době a za komunistického režimu na veřejnosti příliš připomínán a diskutován. Ve středu zájmu stálo pronásledování Čechů a komunistů a jejich odboj.

Zatímco ve veřejném prostoru vznikaly po válce pomníky odbojářům, místo pro připomínku židovských obětí holocaustu si musela vytvořit sama židovská komunita. Židovské muzeum v 50. letech shromáždilo jména obětí, jež byla zapsána na stěny Pinkasovy synagogy. Samotný koncept unikátního památníku navrhli (nežidovští) umělci Jiří John a Václav Boštík, kteří také všech 77 297 jmen na zdi synagogy sami napsali.

Od roku 1968 bylo však toto hlavní místo paměti kvůli nedobrému technickému stavu budovy uzavřeno. Komunistický stát již jeho otevření neumožnil. V době normalizace byly nápisy na zdech synagogy zničeny. Znovu obnoveny byly až odstátněním Židovským muzeem v polovině 90. let 20. století.

Teprve po pádu komunistického režimu se otevřel prostor pro veřejnou diskusi o holocaustu. Postupně přibývaly informace v učebnicích a narůstal zájem médií. I přes velký zájem však toto téma dodnes není uspokojivě začleněno do příběhu českých dějin 20. století.

Jména obětí na zdi Pinkasovy synagogy

Připomínka prvních transportů

Pardubice

Synagoga v Pardubicích

Interiér synagogy v Pardubicích

II.

581	Singer Rosa	Haushalt	18.9.1900	Pardubitz Smilg.21	67580
582	Singer Anna	Schülerin	20.12.1931	Pardubitz Smilg.21	67572
583	Werner Karl Chajim	Arbeiter	9.2.1890	Pardubitz Pragerstr.1367	67676
584	Werner Ella	Haushalt	2.5.1906	Pardubitz Pragerstr.1367	67675
585	Werner Paul	Schüler	3.1.1932	Pardubitz Pragerstr.1367	67678
5863	Werner Lenka Mirjam	Schülerin	28.5.1935	Pardubitz Pragerstr.1367	67677
587	Singer Adele	Haushalt	3.10.1875	Pardubitz Gymnasiumstr.338	67571
588	Federer Karl	Hilfs-arbeiter	31.5.1892	Pardubitz Smilg.337	67084
589	Federer Martha	Haushalt	18.9.1906	Pardubitz Smilg.337	67085
591	Thein Sidonie	Haushalt	1.10.1884	Pardubitz Smilg.349	67630
592	Steiner Marianne	Haushalt	21.5.1886	Pardubitz Smilg.337	67515
593	Roubíček Elisabeth	Haushalt	10.10.1905	Pardubitz Smilg.704	67498
594	Roubíček Rosa	Schneiderin	10.2.1878	Pardubitz Smilg.704	67505
595	Robitschek Agnes	Haushalt	1.2.1879	Pardubitz Smilg.704	67484
596	Weinberger Josefina	Haushalt	3.6.1867	Pardubitz Pernsteinal.1	67563
597	Traub Ing. Max	Chemiker	13.10.1888	Pardubitz Geßkaq.1206	67638
598	Traub Irene	Schneide in	20.3.1891	Pardubitz Geßkaq.1206	67637
599	Smrčka Julius	Privater	20.1.1873	Pardubitz Grüntorg.763	67593
600	Smrčka Ottilie	Haushalt	24.12.1875	Pardubitz Grüntorg.763	67594

Cg

VZPOMÍNKA PAVLA WERNERA

To byl transport Cg – číslo už si nepamatuji, bylo to v prosinci 1942. Na to si pamatuji již velice dobře, jak jsme to táhli na vozíku. Ten nám půjčil ten pán, u kterého jsme potom bydleli. Byl to takový trakař – vlastně čtyřkolový vozíček. Ten jsme tam potom někde museli nechat, protože on s námi nesměl jít. Soustředění bylo u nádraží v obchodní akademii. To vím teď, že to byla obchodní akademie, tehdy jsem to nevěděl. Tak jsme ten vozíček nechali kousek před tím, a zbytek cesty jsme těch pár kilo, co jsme si mohli vzít, táhli s sebou. Pamatuji se moc dobře jak předtím, než jsme šli do transportu, se doma strašně peklo. Dělal se takové suchary, maminka to balila do takových zvláštních papírů, do nepromokavých papírů. Také jsme kupovali suchý líh a takový zvláštní skládací vaříč na suchý líh. Jen taková připomínka: ten vaříč na ten suchý líh používám dodneška – ale ne, samozřejmě ten původní, ale dodneška se vyrábějí stejně.¹

Transportní listina

Pavel Werner s rodiči a sestrou Lenkou

Pavel Werner se narodil do česko-jazyčné židovské rodiny. Vzpomíná si, že dodržovali jen hlavní svátky. Otec pracoval jako obchodní cestující a matka byla v domácnosti. Dokončil jen druhou třídu, do třetí již kvůli svému původu nemohl nastoupit a absolvoval ji v rámci ilegálního vzdělávacího kroužku organizovaného židovskou obcí. V prosinci 1942 byla celá rodina zařazena do transportu do Terezína. Z ghetta byli v květnu 1944 všichni deportováni do tzv. terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau. Při jeho likvidaci prošel selekcí a byl přesunut do mužského tábora. V lednu 1945 byl s dalšími vězni poslán evakuačním transportem do tábora Mauthausen, následoval pochod smrti do Melku a zpět do Mauthausenu a tábora Wels u Lince. V dubu 1945 byl osvobozen Američany. Válku přežil jako jediný z celé rodiny.

SHROMAŽDIŠTĚ

Na území Protektorátu Čechy a Morava se shromaždiště nacházela v 15 městech. Židé zde byli soustředěni několik dní před nástupem do transportu. Odevzdání klíčů od svých domovů symbolicky ukončilo jejich doposud relativně svobodný život. Po několika nocích strávených obvykle v prostorách škol byli odtransportováni ze svých měst. Jejich občanské průkazy nesly nové razítko: „ghettoisiert“. V Pardubicích bylo shromaždiště zřízeno v budově Obchodní akademie ve Štefánikově ulici.

HISTORIE ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENÍ

Nejstarší písemná zmínka o židovském osídlení pochází z roku 1492. Do konce 16. století však mohlo v Pardubicích bydlet jen malé množství židovských rodin. Jejich počet se zvýšil na počátku 17. století, ale v roce 1662 byli Židé z Pardubic vypovězeni. Teprve roku 1747 získává jedna rodina právo se zde usadit.

Židovská komunita v Pardubicích získává na významu teprve v druhé polovině 19. století v souvislosti s nabytím plnohodnotných občanských práv. V roce 1859 je zde založena židovská náboženská obec. Postupem času jí přestává stačit dosavadní modlitebna, a tak si v roce 1879 vystavěla novou synagogu na rohu Alžbětiny a Palackého třídy. Synagoga přestála období okupace a byla zbourána v roce 1958. Na jejím místě byl postaven Dům služeb.²

TRANSPORTY

Registrací Židů, zabavením jejich majetku a jejich vyloučením ze společnosti byly dány základní předpoklady pro jejich věznění mezi skutečnými, nikoli jen pomyslnými zdmi. Transporty Židů do ghetta a koncentračních táborů se otevřela další fáze „konečného řešení židovské otázky“. Systematické deportace Židů z území protektorátu byly zahájeny v říjnu 1941 transporty do ghetta v Lodži. 17. září bylo na poradě u Hitlera rozhodnuto o vysídlení Židů z Říše a z protektorátu do nově podmaněných území na východě.³ Z Pardubic byly vypraveny dva transporty s označením Cf a Cg. Dohromady jimi bylo deportováno 1258 osob z města a jeho okolí. Osvobození se dočkalo pouze 92 z nich.

Židovský hřbitov v Pardubicích

Pardubická synagoga

1) Archiv Židovského muzea v Praze, Oddělení pro dějiny Šoa, rozhovor č. 253.
2) Židovská komunita v Pardubicích 1859 – 1942. K 55. Výročí terezínských transportů, Pardubice 1997.
3) „Konečné řešení židovské otázky“ v českých zemích. Transporty, <http://holocaust.cz/history/jew/czech/transport>.